

Múzeumok és honismeret

Európa mindmáig legtekintélyesebb néprajzi múzeuma, a stockholmi Nordiska museet muzeológus munkatársai még az 1960-as években is arról panaszkodtak, hogy idejük nagyobb részét az érdeklődő közönséggel való kapcsolattartás, levelezés, tanácsadás foglalja le a tudományos kutatómunka rovására, mert a múzeum elsődleges feladata a *népnevelés*, amit az intézmény megalapítója, Arthur Hazelius a múzeum szabályzatában lefektetett – az 1970-es évek végén. Ez többek között azt jelentette, hogy a múzeumhoz befutó minden levelet nagy gondnal kellett megválaszolni, és a legkülönbözőbb kéréseket a lehetőségekhez mérten teljesíteni. Ez a feladatkör mindenki számára kötelező volt.¹ Tehát a múzeumi közönségkapcsolat, múzeumpedagógia stb. aligha tekinthető új találmánynak. De nem is kell ilyen messzire mennünk, mert ha a szegedi Móra Ferenc Múzeum Tisza-parti épületének, a Kultúrpalotának – amibe 1897-ben költözött a múzeumi gyűjtemény – homlokzatára tekintünk, „A KÖZMŰVELŐDÉSNEK” feliratot olvashatjuk. És hogy ez nem csupán szlogen volt, egyértelműen tanúsítja ettől az időtől egymást követő igazgatók: Raizner János, Móra Ferenc, Tömörkény István tevékenysége. Hasonló példaként a hazai múzeumok egész sorát lehetne említeni.

*

„A honismereti mozgalom az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalomból fejlődött, teljesedett ki” – állapította meg egyik előadásában Halász Péter.² Miatán a néprajzi gyűjtőmozgalom kezdettől fogva a Néprajzi Múzeumhoz kötődött, kötelességemnek érzem előljáróban megemlékezni az intézmény létrejöttének körülményeiről, a tevékenységét meghatározó nagy elődökről. *Xántus János* 1848/49-es honvédtiszt nevéhez fűződik a Néprajzi Múzeum alapítása, aki a kelet-ázsiai expedícióból (1869-1870) közel 2500 felbecsülhetetlen értékű néprajzi tárggyal tért vissza, és ebből a kollekciónál 1871-ben nagysikerű kiállítást rendezett a Nemzeti Múzeum épületében.³ Azt azonban, hogy az elsőrendűen természettudományos érdeklődésű, kalandos életű utazóból hivatásszerűen is etnográfus muzeológus lett, egyértelműen nagy nemzeti íróknak, *Jókai Mórnak* köszönhetjük, aki még a Kelet-Ázsiából érkezett ládatömeg kicsomagolása idején ellátogatott a Nemzeti Múzeumba, és fantáziáját megígézték a távoli népek különös tárgyai. Azonnal lelkendező cikket írt a Hon című ellenzéki napilapban, amiben többek között a múzeum keretében Néprajzi Osztály felállítását követelte.⁴ Mindezek hatására 1872. március 5-én Xántus Jánost kinevezték az „Ethnographiai Osztály őrévé” (vezető muzeológusává); ezt az időpontot a tudománytörténet a Néprajzi Múzeum születésnapjaként tartja számon.⁵

Még alig száradt meg a tinta Xántus János kinevezési okmányán, az intézményszervezés helyett máris újabb sürgető feladatra hívta fel a figyelmet: a múzeumból mindeddig hiányzó magyarországi néprajzi tárggyűjtemény létrehozására. A Fővárosi Lapok 1872. március 16-i számában megjelent írását a következőképpen kezdi: „hogyan vélném kivihetőnek egy magyar ethnographiai gyűjtemény összegyűjtését és kiállítását az 1873-diki bécsi világkiállításra?” Témakörökre bontott, részletes gyűjtési tervet tárt az olvasó elé, számbavéve a kerámiától a viseletig, lakáskultúráig, hangszerekig a népi műveltség tárgyi világát.⁶ Xántus felismerte a magyar nemzeti kultúra, a népismereti anyag jelentőségét, megismertetésének fontosságát a bécsi világkiállítás közönségével.

Miatán indítványra kellő visszhangra talált és elnyerte a kormányzati támogatást, máris újabb nagyszabású expedícióba fogott, melynek során fél év alatt végigjárta az ország keleti részét, közel kétezer tárgyat gyűjtött össze, amihez Rómer Flóris hasonló anyaggal járult

¹ *Szabó Máttyás*: Az északi néprajz és muzeológia szolgálatában. Magyar Múzeumok 1999/1. szám 24. old.

² *Halász Péter*: A honismereti szakkörök jelentőségéről. Honismeret 1995/4. szám 3. old.

³ Részletesebben ld. erről *Selmezi Kovács Attila*: Százhuszonöt éve nyílt meg az első néprajzi kiállítás. Honismeret 1997/1. szám 11–13. old.

⁴ *Jókai Mór*: Xántus gyűjteménye a múzeumba. A Hon 1870/284. szám 1. old.

⁵ *Sándor István*: Xántus János. Bp., 1970. 318. old.

⁶ *Xántus János*: A magyar népmesei kiállításról. Fővárosi Lapok 1872/62. szám. 266–267. old.

hozzá. Azt is keresztül tudta vinni, hogy a lendületes tempóban összegyűjtött néprajzi anyag még a bécsi világkiállítás előtt a hazai közönség elé kerüljön. Az 1873 január elején megnyílt kiállítás az akkor divatos „Köztelek” (az Országos Magyar Gazdasági Egyesület Üllői u. 25. alatti) épületében, 6 teremben kapott helyet. Az első sajtótudósítás a következő dicsérettel illette a kiállítást: „Xántus gyűjteménye – kevés kivétellel – mind oly tárgyakból áll, melyeket a nép maga csinál. Épp ezért e czikkek nézése oly üdén hat ránk, mint hallérzékünkre a friss, eredeti, naiv népdalok”.⁷ A kiállítással sikerült elkápráztatni a népi kultúra iránt mind fogékonnyabbá váló fővárosi polgárságot. A világkiállításon való eredményes szereplés után Xántus János a közelgő millenniumra önálló épülettel és számottevő gyűjteménnyel rendelkező múzeumot kívánt megvalósítani. E szándékát jelentős mértékben támogatta az 1889-ben megalakult Magyarországi Néprajzi Társaság. Elképzelése szerint az ország minden vármegyéje összegyűjtené az ott élő lakosságra legjellemzőbb néprajzi tárgyakat, és amint írta: „az összes hazai ethnographia aztán 9-10 ideiglenes pavilonban állítatnék ki, mint kollektív-kiállítás, s így hazánk még most beszerezhető összes ethnographiája az állampénztár legkisebb megterhelése nélkül együtt lenne”.⁸ Majd ez az óriási gyűjtemény a millennium emlékére emelt önálló Néprajzi Múzeumban kaphatna megfelelő elhelyezést, és adhatna teljes képet a hazai népletről, ami „saját népünk oktatására” szolgálhatna. Ennek a nagyszabású koncepciónak a realizálására azonban már nem adatott számára idő, 1894-ben meghalt. Az országos néprajzi kiállítást hivatali utódja, *Jankó János* valósította meg – ugyan jelentős módosítással, a múzeum állandó épülete helyett – a stockholmi Skansen után a világon másodikként létrehozott szabadtéri néprajzi bemutató: a millenniumi „Néprajzi falu” képeiben. *Jankó János* 1894 tavaszától egy évig tartó megfeszített kutató- és gyűjtőmunkával válogatta össze a felhívásnak eleget tevő 23 vármegyében a kiállításra kerülő házakat, berendezésüket, viseleteket, miközben sok ezer néprajzi tárgyat gyűjtött és számos fényképfelvételt készített.⁹ A 24 berendezett lakóházból, jellegzetes portából és középületekből álló szabadtéri kiállítás a városligeti sokféle látványosság között nagy népszerűségnek örvendett. Lebontása után közel tízezer tárggyal gyarapodott a Néprajzi Osztály. A század végén egy Csillag utcai bérházban elhelyezett múzeum egész teremsorból álló kiállításra tárta látogatói elé – ugyan meglehetősen zsúfolva – tematikus rendbe állított anyagát¹⁰ az önismeret szolgálatának jegyében, kifejezésre juttatva, hogy a népi, paraszti kultúra szerves része a nemzeti kultúrának.

Jankó János volt az első tájmonografikus kutatónk, a mai értelemben vett honismereti kutató- és feldolgozó munka pionírja, mégpedig egy olyan fontos néprajzi tájegység feltárásával, amivel a XIX. század vége óta számos szakterület mindmáig fáradszónakul foglalkozik: a Komolcsvár környéki településeket felölelő Kalotaszeg népi műveltségének közzéadásával 1892-ben.¹¹ Ennek a korai honismereti, tájmonografikus érdeklődésnek eredményeként látott napvilágot még további két vaskos kötete Torockó és Aranyosszék valamint a Balaton mellék néprajzáról. Ezek a komplex szemléletű feldolgozások szolgálták mintául a később mind szélesebb körben kibontakozó helytörténeti kutatások számára, és szolgálnak ma is nélkülözhetetlen forrásmunkaként a honismereti tevékenységhez.

A fiatalon, 36 éves korában, 1902-ben elhunyt *Jankó János* követhetetlenül sokrétű munkásságából még egy fontos tényezőzt kell megemlíteni: ő fogadta be *Vikár Bélát* a múzeum falai közé, és támogatta a világon elsőként végzett népdal- és népzenei gyűjtését, amit az Edison által nemrég feltalált tölcseres fonográfal valósított meg. Amikor az 1900-as párizsi világkiállítás alkalmából rendezett tudományos konferencián felmerült annak gondolata, hogy a fonográfot netán lehetne helyszíni dalgyűjtésre is alkalmazni, *Jankó János* büszkén jelenthette, hogy „a Néprajzi Osztály Magyarországon ez eszmét már megvalósította s *Vikár Béla* orszá-

⁷ Fővárosi Lapok X. 1873/5. szám (január 8.) 21. old.

⁸ *Xántus János*: A Magyar Nemzeti Múzeum Ethnographiai Osztályának története, s egy indítvány jövőjét illetőleg. Ethnographia 1892. 310. old.

⁹ Ezt a munkát jól érzékelteti a száz év után megjelentetett dokumentumgyűjtemény – *Jankó János*: A millenniumi falu. Sereis historica ethnographiae. I. Néprajzi Múzeum, Bp., 1989.

¹⁰ Részletes ismertetését adja ennek *Szenkeő Endre*: Néprajzi Múzeum a Csillag utcában (1893–1906). Magyar Múzeumok 1997/3. szám 21–22. old.

¹¹ *Jankó János*: Kalotaszeg magyar népe. Bp., 1892. Reprint kiadását *Hála József* tudománytörténeti kiegészítésével a Néprajzi Múzeum 1993-ban adta közre.

gos gyűjtéséből máris mintegy félezer hengeren másfélezer dal van birtokában”.¹² Ennek a maga korában világhírű népzenei kutató- és gyűjtőmunkának méltó folytatását jelentette *Barthók Béla*, *Kodály Zoltán*, majd *Lajtha László* múzeumi tevékenysége a Népzene-tár európai viszonylatban is egyedülállóan gazdag gyűjtemények megteremtésével.

A Néprajzi Múzeum már a XX. század elején fontos központjává lett a folklór-gyűjtés szervezésének. Ebben meghatározó szerepet *Sebestyén Gyula* vállalt, aki 1905-ben lépett a múzeum kötelékébe, és ösköltészet-, regősének-kutatásaival szerzett hírnevet. Amikor 1907-ben észak-európai (finn, svéd, norvég, német) kezdeményezésre létrejött a *Folklore Fellows*, a folklórkutatók nemzetközi szövetsége, és társadalmi méretű adatgyűjtéseket hirdetett meg, Sebestyén Gyula maga is fontosnak tartotta a csatlakozást. 1911-ben megalakította a szövetség magyar osztályát, elsőrendűen a magyar néphagyománykincs felgyűjtésének szándékával. Egymás után jöttek létre a vidéki gyűjtőszövetségek, készültek az útmutatók, kérdőívek. Pedagógusok, papok, érdeklődő polgárok sokasára küldte a gyűjtött folklórranyagot a múzeumba. A felendő eredményes, társadalmi méretű tevékenységet, amit joggal tekinthetünk az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalom előzményének, az első világháború derékbatörte. 1920-ban Sebestyén Gyulát is menesztették a múzeumból, aki balatonszepezdi magányában az addig összegyűlt anyag közreadását tervezte 57 kötetben.¹³ Ez sajnálatos módon egyáltalán nem valósulhatott meg. (1952-ben *Ortutay Gyula* közreműködésével a teherautónyi kéziratot a Néprajzi Múzeumba visszamenekítették.)

A századfordulón, a XX. század első éveiben vett nagyobb lendületet a vidéki múzeumok szerveződése, illetve a már működő múzeumokban a néprajzi gyűjtemények létrehozása, a néphagyomány iránti szakmai érdeklődés kibővülése, muzeológiai archiválásának megindulása. Mindez az egészséges lokálpatriotizmuson túl köszönhető azoknak az évente rendszeresen tartott szakmai továbbképzéseknek, amit a Múzeumok és Könyvtárak Főfelügyelősége az 1890-es évektől érvényesített, aminek keretében a Néprajzi Múzeum vezető tisztviselői is eredményes munkát fejtettek ki. Ezt a célt szolgálta a *Jankó János* által megkezdett, de *Bátky Zsigmond* tollából 1906-ban megjelent néprajzi muzeológiai kézikönyv: az „Útmutató néprajzi múzeumok szervezésére” című munka, ami mindmáig az egyetlen teljes körű néprajzi tárgykatalógus, tematikai rendszerezés. A század első két évtizedében egyre gyarapodtak figyelmet érdemlő helytörténeti kutatások, jelentek meg tájmonográfiák, számottevően bővültek a helytörténeti vonatkozású (nemcsak néprajzi, hanem történeti) múzeumi gyűjtemények, mint pl. Kaposváron *Gönczi Ferenc*, Szekszárdon *Kovács Aladár*, Keszthelyen *Sági János*, Veszprémben *Laczko Dezső*, Zomboron *Bellosics Bálint*, Kecskeméten *Szabó Kálmán*, Debrecenben *Zoltai Lajos*, Hódmezővásárhelyen *Kiss Lajos* tevékenysége révén, hogy csak jelzőképpen a legfontosabbakat említsük meg.¹⁴

Nemcsak a Néprajzi Múzeum, hanem az egész nemzeti művelődés szempontjából meghatározó jelentőségű volt *Györffy István* szaktudományos és közművelődési tevékenysége. A rendkívül gazdag és sokrétű életműből szempontunkból az Alföld népi műveltségét elsőként feltáró regionális kutatásai, etnikumvizsgálatai, valamint a népi kultúrát a nemzeti művelődés alapjául meghatározó művelődéspolitikai törekvései emelkednek ki. *Györffy István* kezdeményezte a parasztfiatalokat tömörítő népi kollégiumok létrehozását, ő volt elindítója és szervezője az ország különböző vidékeinek komplex megismerésére törekvő táj- és népkutató mozgalomnak. Ez a sokrétű szakmai érdeklődést ötvöző csoportos táj kutatás gyakorlatilag magas színvonalú honismereti kutatómunkát jelentett, és rendkívül változatos, értékes adatgyűjtést hozott felszínre az egyes vidékek népének életkörülményeiről. A második világháború azonban ezt a sajátos gyűjtőmozgalmat is éppen úgy megakasztotta, mint az első a folklórkutatást. A gyűjtött anyagnak csak töredéke vészelte át a pusztulást, és került sok hányattatás után a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárába. Nem véletlen, hogy *Györffy István* tanítványai, *Gunda Béla* és *Keszi-Kovács László* dolgozták ki – svéd és finn minta alapján – a múzeum Ethno-

¹² *Jankó János*: A Néprajzi Osztály története. Bp., 1902. 10. old.

¹³ Ismertetését adja *S. Lackovits Emőke*: *Sebestyén Gyula* (1864–1946). In: Tanulmányok a 125 éve született Sebestyén Gyula emlékére. Veszprémi Múzeumi Konferenciák 1. Szerk.: *S. Lackovits Emőke*. Veszprém 1989–1991. 7–13. old.

¹⁴ Széles áttekintést nyújt erről *Szilágyi Miklós*: Szándékok és eredmények a vidéki múzeumok néprajzi gyűjteményeinek megalapozásában (1920 előtt). *Ethnographia* 1990. 1–50. old.

lógiai Adattárának felépítését, gyűjteményegységeinek struktúráját az 1930-as évek végén. Az sem véletlen, hogy éppen az Ethnológiai Adattár lett később a társadalmi gyűjtőtevékenység szervezője, és a feltárt jelentős kéziratok anyag befogadója. Különösen fontos szerep háruult az Adattárra 1948-49-ben, amikor az 1848-as forradalom centenáriuma alkalmából meghirdetett országos méretű hagyomány-gyűjtést irányítani, illetve a beérkező rendkívül gazdag anyagot kezelni, rendszerezni kellett. (Az adatgazdaságról tanúskodik, hogy még a 150. évforduló alkalmából is több kötetnyi, eddig feltáratlan gyűjtés láthatott napvilágot a Magyar Néprajzi Társaság kiadásában.)

A 48-as gyűjtés eredményessége, de talán még inkább az 1949. augusztus 20-án deklarált új államforma és ezzel járó kollektívizálás, a múlt értékeinek központilag történő felszámolása együttesen készíthette az Ethnológiai Adattárat, személyesen az ott dolgozó szintén Győrffy-tanítványt, *Morvay Pétert*, hogy 1952-ben meghirdesse az első *önkéntes néprajzi gyűjtőpályázatot*. Ez a szerény – de ma már tudjuk, hogy korszakos jelentőségű – vállalkozás nem várt visszhangot váltott ki, tömegével érkeztek be a pályamunkák. Ettől kezdve minden évben kiírták a pályázatot, amihez hamarosan csatlakozott a Magyar Nyelvtudományi Társaság is *Végh József* közreműködésével, így nyelvjárási gyűjtőtevékenységgel is bővült a mozgalom. Ennek eredményeképpen minden évben 300-400 dolgozat gyarapította az adattár állományát. A vállalkozás népszerűségét jelzi, hogy hamarosan ifjúsági (általános és középiskolai) tagozatot is létre kellett hozni, az iskolák mind nagyobb méretű érdeklődése és aktív részvétele miatt. Az Ethnológiai Adattáron belül megszerveződött a gyűjtőhálózattal foglalkozó szakmai csoport *Morvay Péter* vezetésével; kérdőívek, útmutatók sorozata készült. *Morvay Péternek* köszönhetően példa nélküli szoros kapcsolat alakult ki az önkéntes gyűjtők és az intézmény között, bármikor a legkülönbözőbb kéréssel fordulhattak a „gyűjtésszervezéshez”, mindig meghallgatást nyertek, támogatást, útmutatást kaptak. Sajátosan családi légkör alakult ki az önkéntes gyűjtők táborában, amihez jelentős mértékben hozzájárult a Magyar Néprajzi Társaság keretében működő *Önkéntes Gyűjtő Szakosztály*, ami lehetőséget adott előadások, országos konferenciák révén a rendszeres találkozásokra, egymás munkájának megismerésére. De mindezen túl a szakosztályvezető, *Morvay Péter* karizmatikus személyisége határozta meg a gyűjtőmozgalom aktivitását, valódi közösségi szellemét. A pályázati díjak, különböző elismerések mellett fontosnak tartotta a publikációs nyilvánosságot is, aminek érdekében – nem csekély erőfeszítés árán – megindította a „Népünk hagyományainból” című kiadványsorozatot, majd az „Adattári értesítő-t”, ezekben a legjobb pályamunkákból közölt részteket. A kiadványokban való szereplés a legnagyobb elismerésnek számított. Sajnálatosan mindegyiknek csak néhány kötete jelenhetett meg.

Noha már jóval korábban megfogalmazódott, és a gyakorlati munkában szinte kezdettől alkalmazott *honismereti útmutató* csak 1967-ben jelent meg.¹⁵ Ebben *Morvay Péter* egyértelműen megjelölte, hogy néprajzi ismeretek nélkül nem lehet helytörténeti munkát végezni. Nagy súlyt fektetett a helyes szemlélet kialakítására, számos gyakorlati tanácsot is nyújtott a honismeret munkásai és az érdeklődők számára, miközben részletesen ismerteti a honismereti szakköri foglalkozások formáit, a gyűjtőfeladatokat, a pályázati értékelés szempontjait, az adattári elhelyezés és a kiadás körülményeit. (Az útmutató mindmáig megőrizte gyakorlati használhatóságát, ezért méltányos és érdemes lenne ismét megjelentetni.)

A honismeret országos méretű valódi mozgalommá az 1960-as évek elején szerveződött, amikor a Hazafias Népfront a Népművelési Intézzel együttműködve felkarolta, biztosítva a valóságos társadalmi szervezet működéséhez szükséges feltételeket. Ez tette lehetővé, hogy 1961-ben megindulhatott a mozgalom központi folyóirata *Honismeret* címmel. Ehhez járult továbbá az a kultúrpolitikai támogatás, ami elsőrendűen a Művelődési Minisztérium részéről volt érzékelhető. *Liptai Ervin*, a minisztérium műzeumi főosztályának vezetője 1963-ban a honismereti mozgalmat támogatásra érdemesnek mondta, és amint írta „A fiatal mozgalom a hazaszeretetre nevelés, a társadalom- és természettudományi ismeretterjesztés fontos eszköze”. Majd rámutatott a mozgalom és a múzeumok kapcsolatának fontosságára: „a honismereti szakkörök mindennek előtt akkor működhetnek eredményesen, ha tevékenységük közvetlenül kapcsolódik valamelyik múzeuméhoz. A múzeumban rendelkezésükre áll az ismereteik kielé-

¹⁵ *Morvay Péter*: Honismeret és néprajz. Honismereti útmutató szakkörvezetők számára 1. Népművelési Propaganda Iroda, Bp., 1967.

gítéséhez szükséges tárgyi anyag, itt dolgoznak azok a szakemberek, akik elméleti és gyakorlati tevékenységüket irányítani tudják.”¹⁶ Két évvel később hasonló módon nyilatkozott a múzeumokat felügyelő főhatóság képviselője a Honismeret hasábjain: „alapkövetelmény a múzeumok társadalmi bázisának szélesítése, a honismereti mozgalom és a múzeumok kapcsolatainak olyan jellegű fejlesztése, amely egyrészt kedvező feltételeket nyújt a mozgalom tagjai sokoldalú tevékenysége kibontakoztatásához, másrészt a múzeumok mind aktívabb társadalmi bázisának kialakításához”.¹⁷ A régészeti szakterület folyamatos ellenzései miatt az együttműködést elsősorban a néprajzi, helytörténeti és a legújabbkor-történeti területeken szorgalmazták.

Amíg a központi irányítás a meglévő, pontosabban az 1962-ben megvalósuló megyei múzeumi szervezet kereteibe, vagy legalábbis vonzáskörébe igyekezett integrálni az egyre bővülő és erősödő honismereti tevékenységet, ezzel párhuzamosan egy másik jelentős törekvés, „alulról jövő kezdeményezés” is egyre határozottabban jelentkezett. 1961-ben jelentette meg *Ikvai Nándor* Falumúzeum című programfüzetét, azzal a szándékkal, hogy a néprajzi tárggyűjtés felé orientálja a kismúzeumokat, a helytörténeti kutatókat.¹⁸ Elsősorban az alkalmazott néprajzi muzeológia gyakorlatát ismertető útmutató rendkívül nagy hatást váltott ki, egyik elindítója lett a 60-as évek első felére jellemző múzeualapítási láznak. Szilágyi Miklós értékelése szerint „a mozgalom kiterjedésének közvetlen okát inkább abban kell keresnünk, hogy a honismereti szakköri mozgalom szervezeti keretét biztosított az addig elszigetelt kezdeményezéseknek, igyekezett irányt és perspektívát adni a gyűjtőtevékenységnek”.¹⁹ A természetesen adódó egyetlen járható útnak a *falumúzeumok, helytörténeti gyűjtemények* létrehozása kínálkozott, társadalmi munkával, helyi erőfeszítéssel. Ez azért volt elkerülhetetlen, mert a helytörténeti kutatások során csaknem mindenütt jelentős gyűjtemények (néprajzi tárgyak, eszközök, dokumentumok, kéziratok, fényképek, stb.) halmozódtak fel, amivel kapcsolatos elemi igényként jelentkezett azokat a nyilvánosság elé tárni, bemutatni, ezáltal a helyi identitást erősíteni. Mindennek pedig legkézenfekvőbb módja a település hagyományos építkezését reprezentáló ház megszerzése volt múzeumi kiállítás céljára, vagyis a megyei múzeumi szervezethez kapcsolódás, „bedolgozás” helyett saját múzeum teremtése. Számtottéző közösségformáló hatással rendelkeztek ezek a helyi gyűjtemények, aminek pozitívumait, példaadó értékeit manapság is fellelhetjük számos honismereti szakkörünkél. Külön is említést érdemel a jászkí-séri Csete Balázs Honismereti Szakkör rendkívül aktív közösségi tevékenysége, melynek motorja *Győri János* szakkörvezető, a rendszeres szakköri foglalkozások, gyakori közös programok, országos vonatkozású konferenciák, megemlékezések szervezése, továbbá a megyei és országos néprajzi gyűjtőpályázaton való folyamatos és kiemelkedően eredményes részvétele okán. Mindezen sokrétű tevékenység mellett évtizedek óta működtetik a Csete Balázs Helytörténeti Gyűjteményt, mely színvonalas ismeretanyagot nyújt a település hagyományos tárgyi kultúrájáról, néprajzi értékeiről, egykori életmódjáról. A Jászágónál maradván még egy követésre méltó példát szabad legyen megemlíteni, ami országos viszonylatban is egyedülálló: a jászberényi Jász Múzeum már hatodik éve folyamatosan jelenteti meg *Redemptio* címmel „a jász és kun települések honismereti lapját”, amint a folyóirat alcíme jelzi. A múzeum felvállalta a szakmai hatáskörénél jóval tágabb régió honismereti tevékenységének figyelemmel kísérését és szellemi támogatását. Nem is találhatnánk ennél jobb és tartalmasabb jelképet a múzeumok és a honismeret kapcsolatához.

Napjainkra meglehetősen átértékelődött a múzeumok szerepe, anyagi lehetőségeik számottevően beszűkültek, működésüket egyre inkább a „piacorientáltság” határozza meg. Mindezek ellenére nem mondhatnak le a legmegbízhatóbb tömegbázisukról, és ezen keresztül érvényesülő jelentős társadalmi érdeklődésről, amit a honismereti mozgalom jelent.

Selmeczi Kovács Attila

¹⁶ *Liptai Ervin*: A múzeumok és a honismereti mozgalom. Népművelés 1963/3. szám 18. old.

¹⁷ *Verő Gábor*: A múzeumok és a honismereti mozgalom egysége. Honismeret 1965/7. szám 27. old.

¹⁸ *Ikvai Nándor*: Falumúzeum (Néprajzi útmutató helytörténeti gyűjtőknek). Debrecen, 1961.

¹⁹ *Szilágyi Miklós*: A kismúzeumok története és perspektívái. Studia Comitatus I. Szentendre, 1972. 299. old.